

KALOCSAI FŐEGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.

☎ 78/467-363, 30/602-2191

E-mail: archivum@asztrik.hu

<http://archivum.asztrik.hu>

Szám: L-6/2024.

Tárgy: 2023-as szakmai beszámoló

Szakmai beszámoló a levéltár 2023. évi működéséről és az intézmény 2024. évi terveiről

1.) Az állomány gyarapodása, mozgása, változásai

1.1.) Iratátvétel, gyarapodás

2023-ban nem történt jelentősebb mennyiségű iratátvétel levéltárunkban, mindössze négy lezárt peres ügyet vettünk át megőrzésre a Kalocsa-Kecskeméti Érseki Bíróságtól, és egy 19. századi fotót vásároltunk Haynald Lajos érsekről a Darabanth Kft. internetes aukcióján.

1.2.) Kölcsönzés állományunkból

Levéltárunk 2021 óta, feldolgozás céljából kölcsönzi Grósz József érsek 1958-1961 közötti iratait 0,75 ífm terjedelemben Kálmán Peregrin OFM templomigazgató (Belvárosi Ferences Templomigazgatóság) számára. Peregrin atya korábban az iratanyag 1956-1957-es részét már publikálta (Dokumentumok Grósz József kalocsai érsek hagyatékából 1956-1957. Szent István Társulat, Bp. 2011.), a feldolgozás most 1958-tól folytatódik.

Az év során ezen kívül csak a fenntartó Főegyházmegye intézményrendszerén belüli, gyűjteményi célú kölcsönzés fordult elő. A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár részére továbbra is kölcsönöztük az Érseki Hivatal könyvtárra vonatkozó iratsorozatot (KFL.I.1.a. Bibliotheca 1758-1992, 7 doboz) feldolgozás és kutatás céljából.

2.) Állományvédelem, restaurálás

Az év során helyszíni állományvédelmi munkát végzett levéltárunkban az ArchivArt Könyvrestaurátor Műhely néhány munkatársa, Gy. Molnár Kerstin vezetésével. Folytatódott tervtárunk módszeres áttekintése, az iratrendezések során aktákból kiemelt tervrajzok tisztítása, kihajtogatása, óvatos préselése, az esetleges szakadások javítása. 2022-2023-ban 28 plébánia iratsorozataiból válogattunk, a munka mintegy másfélszáz tételt érintett. Az egyes tételek külön védő palliumokba kerültek, kisimítva méretük általában megnőtt, így A0-ás fém fiókos szekrényekben kaptak helyet.

Az év során folytatódott külső raktárunk, a Katona István ház felújítása, a munkálatok 2023-ban két raktárhelyiségünket érintették, emiatt az Érseki Gazdasági Levéltár állományának egy részét az előző évhez hasonló módon, polcokkal együtt az első emeleti nagytermembe költöztettük. Az iratállomány várhatóan 2024-ben költözhet majd vissza régi raktári helyére.

3.) Feldolgozó munka (iratrendezés, segédletkészítés, digitalizálás)

3.1.) Tematikus kutatási segédlet készítése építés-felszerelés témában

A helytörténeti- és művészettörténeti kutatások gyakran a különféle épületek, építmények létrehozására és felújítására, ill. azok felszerelésére-berendezésére vonatkoznak (pl. tervek, árajánlatok, megrendelések, vásárlások, leltárak stb.) Hasonló iratokban gazdagnak mondható az Érseki Hivatal plébániai iratállománya (KFL.I.1.b.), mégis nehezen lelhetők fel ezek az akták speciális segédletek, mutatók nélkül. Elérhetőségükön igyekszünk javítani „építés, felszerelés” témában készült tematikus segédletünkkel, mely Excel-tábla formájában készül a feltárt iratok jellemző adataival (azonosító szám, dátum, irat jellegének meghatározása, említett művész vagy tervező stb. nevek felsorolásával). 2017-től kezdődően 186 plébánia és 3 egyházkormányzati iratsorozat főként 1867-1945 közötti anyagának

feldolgozása történt meg az említett módon. 2023-ban megkezdjük a plébániák feudális kori (1867 előtti) iratainak feldolgozását, *58 iratsorozat (plébánia) állományáról készült segédlet, több mint másfél ezer tétel leírásával*. A feltárt iratok képi digitalizálása is megtörtént, a 2023-ban készült képanyagot szerkesztés és méretezés után, terveink szerint 2024 első negyedévében tesszük elérhetővé honlapunkon.

A munkát 2024-ben is folytatjuk, a tematikus segédlet év végére terveink szerint az Érseki Hivatal teljes plébániai iratállományában (KFL.I.1.b.) elkészülhet.

3.2.) Digitalizált dokumentumaink gyarapodása

Az év során *89 ezer digitális képfelvétel készült levéltárunkban, főként plébániákra vonatkozó iratsorozataink közül válogattunk*, hogy ezzel is segítsük a népszerű helytörténeti- és családtörténeti kutatásokat. A következő állományokról készültek felvételek: plébániai, polgári kori általános iratok (48 plébánia, 70 ezer felvétel); építéssel-felszereléssel kapcsolatos, 1867 előtti akták (58 plébánia, 17 ezer kép). Az említetteken kívül Kunadacson, Móricgáton és Petőfiszálláson, a helyi plébániai levéltárakban kétezer felvételt készítettünk, főként anyakönyvi forrásokról.

A képi digitalizálás a segédletkészítési és iratrendezési munkákkal párhuzamosan, azokkal szoros összefüggésben haladt, mivel *valamennyi digitalizálási tevékenység rendszeres levéltáros teendőket feltételez* iratrendezés, megfelelő előkészítés és egyéb adminisztrációs feladatok terén.

2024-ban folytatni szeretnénk a fentebb említett, plébániai iratállományok digitalizálását, valamint a határon túli gyűjtőmunkát is, a néhai Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye történetének forrásairól (utóbbira sajnos 2023-ban nem került sor).

4.) Kutató- és ügyfélszolgálat

Intézményünk munkanapokon (H-P) 8-16 óra között volt nyitva, és a nyitvatartási időben, általában előzetesen egyeztetett időpontokban fogadtuk kutatóinkat. 2023-ban *személyesen 11 kutató jött el Kalocsára, ők összesen 23 esetben kerestek fel bennünket*. Sajnos megállapítható, hogy a helyi kutatóforgalomban a COVID által sújtott időszak törést jelentett, a forgalom azóta sem állt helyre, jelentős mértékben elmarad a korábbi időszak adataihoz képest. *Az interneten viszont továbbra is kiemelkedő érdeklődést tapasztaltunk: e-kutatás szolgáltatásunkat 924 regisztrált kutató vette igénybe, ők összesen 11.014 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat, ez átlagosan, naponta 30 kutatást jelentett* (az átlagot 365 napra kalkuláltuk, az e-kutatásban ui. nincsen szünnap, sőt a fogalom nagy része jellemzően az intézményes zárva tartási időkre esik, nagyon sokan esténként, hétvégenként kutatnak). A látogatójegyek és az e-kutatási regisztrációk összesített száma meghaladja a kilencszázat (935), s a kutatási esetek összesített végeredménye tizenegy-ezer (11.037).

Az előző három évhez hasonlóan *2023 végén is 10 nyílt kutatónappal ünnepeltünk, ezzel az ingyenes kutatási lehetőséggel 497-en éltek*, érezhetően nagy az igény, hogy e-kutatóink rendszeresen visszatérjenek, néhány adatnak utána nézzenek, ill. betekintve tájékozódjanak a gyarapodó digitális állományról és az új kutatási lehetőségekről.

Az év során *70 alkalommal végeztünk adatkeresést ügyfeleink számára, az ügyfélszolgálat, valamint szakmai kapcsolataink során több mint 3 ezer digitális fájlt (jpg és pdf dokumentumokat) adtunk át* levéltári forrásainkról, és 90 anyakönyvi kivonatot készítettünk. Tájékoztató- és ügyfélszolgálati munkánk során, valamint szakmai munkánk részeként *összesen több mint ezer e-mail levelet küldtünk, általában válaszként a különféle megkeresésekre*.

5.) Szakmai kapcsolatok, publikációk, honlap

5.1.) Konferenciák, szakmai események, előadások

Az év során tizenkét szakmai eseményen vettünk részt, melyek alkalmával levéltárunk munkatársai tíz előadást tartottak, a rendezvényeket az alábbiakban kronológiai sorrendben, röviden ismertetjük.

2023. április 21-én, Budapesten, a Párbeszéd Házában „*Feloszlatásuk által is szolgáltak*” címmel forrásfeltáró műhelykonferenciát rendeztek a Jézus Társasága feloszlatásának 250. évfordulója alkalmából. A Kalocsán őrzött jezsuita forrásokról levéltárunk két munkatársa tartott előadást, melyek bemutatóit-vázlatait honlapunkon is elérhetővé tettük: Lakatos Andor: *18. századi jezsuita források a*

Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban és Lakatos Adél: Jezsuita kéziratok a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban

2023. május 18-20. között, Lakitelken rendezte éves vándorgyűlését és konferenciáját a Magyar Levéltárak Vezetőinek Tanácsa (MLVT), a rendezvényen a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárat Lakatos Andor levéltárvezető képviselte.

2023. július 3-5. között, Kecskeméten tartotta éves vándorgyűlését és konferenciáját a Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE). A három napos rendezvény ezúttal részben közösen zajlott az egyházi könyvtárak és múzeumok egyesületeivel, a programon levéltárunk három munkatársa vett részt.

2023. augusztus 1-jén, a XX. Ordasi Alkotótáborban hangzott el Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) előadása *Mesél a térkép... Kézzel festett, régi térképekről, mint a táj ábrázolásairól*. A nyáresti gondolatokat főként Ruttkay Mihály 1763-as, Duna-mentét ábrázoló térképe ihlette. Az esztétikai szempontból is nívósan kivitelezett, 18. századi térképek szemléje segített láthatóvá-érzékeltetővé tenni a táj változásait a Kalocsai Sárközben.

2023. augusztus 3-5. között, Kalocsán rendezték a IX. Fraknoi Nyári Akadémiát. Levéltárunk munkatársai a KFL gyűjteményének bemutatásán túl két előadással is közreműködtek, melyek vetített vázlatát honlapunkon is elérhetővé tettük. Lakatos Adél: *Császka György kalocsai érsek elfeledett műgyűjteménye* és Lakatos Andor: *Papi életutak a Grösz-per „leleplezéseinek” tükrében: Gombos Károly és társai pere* (Grösz érsek munkatársainak mellékpere)

2023. szept. 28-29-én jubileumi konferenciát rendeztek Budapesten JEZSUITA - PRAY - KÓDEX címmel, a Jézus Társasága feloszlásának 250. és Pray György születésének 300. évfordulóján. A két napos programnak az ELTE Egyetemi Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár adott helyet. A program részeként, 2023. szeptember 28-án hangzott el a KFL munkatársa, Lakatos Adél levéltáros előadása *Jezsuita névjegyzékek a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár kéziratárában* címmel.

2023. szeptember 29-én Miskén, a falu közösségi házában tartott előadást Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) *Genealógia 2023. Mit érdemes tudni a családkutatásról?* címmel, az előadás vetített vázlatát honlapunkon is elérhetővé tettük. Az előadás az általános tudnivalókon túl a miskei forrásadottságokra, s a családkutatás közösségteremtő, közösségeket erősítő szerepére is kitért. A programot helyi kutatók hozzászólásai, élménybeszámolóik is gazdagították.

2023. november 9-én Helytörténeti-, családkutató és fotódigitalizációs műhely alakult Kecskeméten, a Széchenyi István Közösségi Házban, ahol a jövőben rendszeresen tartanak hasonló szakmai programokat-találkozókat a CédrusNet Kecskemét és a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület (MACSE) szervezésében. Az első alkalomra összegyűlt, lelkes résztvevők számára Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) is előadást tartott *„Családkutatások az utóbbi három évtizedben - levéltáros szemmel”* címmel.

2022. november 21-én *Nemzeti eszmék, szabadelvűség és főpapi dilemmák a 19. századi Magyarországon* címmel tartott előadást Lakatos Andor levéltárvezető (KFL) „A progresszív és konzervatív megközelítések dilemmái” című konferencián, melyet a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat részeként szerveztek Budapesten, a Tomori Pál Főiskolán.

2023. november 24-én, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán rendezték Galán-Fazekas Ibolya doktori disszertációjának műhelyvitáját (Püspöki vizitációs jelentések a bécsi udvarhoz a 19. század elején témában), a vita egyik felkért résztvevője volt Lakatos Andor levéltárvezető.

2023. november 28-án Budapesten, a Damjanich utcai D50 Rendezvényközpontban adták át a Fraknoi Vilmos-díjakat, a 2023-as díjazottak között volt Lakatos Andor, a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (KFL) vezetője. Laudációjában hangsúlyosan értékelték a több évtizedes egyházi levéltáros munkát: az egyháztörténeti források feltárását, a tömegessé vált család- és helytörténeti kutatások segítségét, az E-kutatás tartalomszolgáltatás létrehozását és az egyházi levéltáros kapcsolatok építését.

2023. november 29-én Budapesten, a Tomori Pál Főiskolán rendezett Szeniorakadémia előadás-sorozat részeként hangzott el Lakatos Adél levéltáros előadása *Gasztronómia a kalocsai érseki udvarban. Bepillantás a 18. századi érseki konyhába* címmel.

5.2.) Publikációk

2023-ban levéltárunkban *egy önálló forráskiadvány szerkesztési munkálatai folytak*, melynek nyomdai megjelenése 2024-ben várható. A könyv a *Sacrosanctum concilium* kezdetű zsinati liturgikus konstitúció

megjelenésének 60. évfordulója alkalmából készül, és a liturgikus reformok alkalmazásának tapasztalatait összegzi korabeli plébániai jelentések segítségével, a Kalocsai Főegyházmegyében (szerk.: Kiss Gábor PhD, kánonjogász, teológus).

Emellett *levéltárunk munkatársai az év során tizenegy tanulmányt publikáltak, ill. készítettek elő kiadásra* (két esetben lektoráltak), a következők szerint:

Trianon árnyékában. A Kalocsa-Bácsi Főegyházmege átalakulása (1918-1923). In: Trianon és az egyházak. Szerk.: Zombori István, METEM, HEH, 2023. (2. kiadás) 461-491.p. (Lakatos Andor)

Hungaria Rómából - Kalocsa-Bács Rómából... Könyvismertető. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2022/1-4.sz., 355-357.p. [2023] (Lakatos Andor)

Katolikus egyházi gazdálkodás a 18-20. századi Magyarországon. In: Tudományos Mozaik 22. A fenntarthatóság ismert és kevésbé ismert aspektusai. Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2023. 131-143.p. (Lakatos Andor)

E-kutatás Kalocsán: a Matricula-Historia-online. In: Családfa – Családtörténeti Magazin 2024/1. 50-55.p. (Lakatos Andor)

Az Árkádia-mozgalom hatásai báró Patachich Ádám életében (1716-1784) In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2023/1-2. 79-99.p. (Lakatos Adél)

Antunovich János: *Értekezés a Duna-menti és Tisza-menti bunyevácokról és sokácokról.* Könyvismertető. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2023/1-2. 178-182.p. (Lakatos Adél)

Adalékok a 250 éves szabadkai Szent Teréz-székesegyház építéstörténetéhez. In: Bácsország – Vajdasági Honismereti Szemle 2023. 89-104.p. (Lakatos Adél)

Papi életutak a Grösz-per „leplezéseinek” tükrében: Gombos Károly és társai pere. Közlésre leadva a 2023. évi Fraknoi Nyári Akadémia tanulmánykötetéhez, várható megjelenés 2024-ben. (Lakatos Andor)

Császka György kalocsai érsek elfeledett műgyűjteménye. Közlésre leadva a 2023. évi Fraknoi Nyári Akadémia tanulmánykötetéhez, várható megjelenés 2024-ben. (Lakatos Adél)

Útmutató az egyházi anyakönyvek vezetéséhez és kezeléséhez I. Történeti áttekintés, II. Módszertani kézikönyv. Szerk.: Bernád Rita-Magdolna, Verbum, Kolzsvár, 2023. (Lakatos Andor, lektorálás)

Szarvas Pongrác: *Gemenc. Ártéri erdő a sárközi Duna-völgyben.* Gemenci Erdő- és Vadgazdaság Zrt. 2022. [2023] (Lakatos Andor, lektorálás)

5.3.) Honlapunk működése, egyéb szakmai tevékenységek

Digitalizált dokumentumaink böngészése honlapunkon lehetséges, e-kutatás szolgáltatásunkat regisztrált kutatók veszik igénybe. A levéltár honlapja a legfontosabb kutatási segédlet és a leghatékonyabb információs csatorna számunkra (<https://archivum.asztrik.hu>). *Az év során a honlapon 25 cikkel-hírrrel jelentkeztünk, 13 tanulmányt és előadás-vázlatot közzeltünk,* és havonta frissítettük e-kutatói statisztikánkat. *2023-ben az e-archivum kutatható tartalmát 91 ezer képfelvétellel bővítettük, az elérhető digitalizált dokumentumok felvételszáma megközelíti az kétmilliót.* A feltöltött anyagok: 29 plébániai iratsorozat építés-felszerelés témában (26 ezer kép); 37 plébánia polgári kori, általános iratai (65 ezer kép).

Az év során szakmai kapcsolatban álltunk Budapest Főváros Levéltára (BFL) digitalizáló műhelyével. Nagy méretű, egyedi dokumentumok digitalizálására alkalmas térkép-szkennerünk működése ui. a számítógépes hardverek és operációs rendszerek változása miatt bizonytalanra vált, és mivel a BFL digitalizáló műhelyében is hasonló eszközt használnak, tőlük kértük tapasztalataik és megoldási javaslatok megosztását. Segítségükkel régi szkennerünk használata a napjainkban jellemző számítógépes környezetben, újabb munkaállomásainkon is lehetségessé vált, bízunk benne, hogy ez a változás stabil működést eredményez a következő években. A jól működő eszközzel így már külsős megbízásokat is vállaltunk, és Kalocsán szkenneltük a Pannonhalmi Főapátsági Levéltár és a Kiskőrösi Úttörténeti Múzeum térképtárának számos darabját.

A levéltár vezetője az előző évekhez hasonlóan a kultúráért felelős minisztérium megbízásából, munkaköri kötelezettségein kívül levéltári szakfelügyelőként is tevékenykedett, s az év során hét látogatást tett más egyházi levéltárakban. Szintén munkaköri kötelezettségein kívül, főiskolai tanárként vett részt a Tomori Pál Főiskola szabadbölcész levelezős képzésében.

6.) A működés személyi- és tárgyi feltételei, pályázatok-támogatások

6.1.) Személyi feltételek

Működésünk személyi feltételei 2023-ban változatlanok voltak, levéltárunk három főállású és két részmunkaidős (heti 20 órás) dolgozóval működött, továbbá pályázati feladataink kapcsán egy megbízási díjas, külső digitalizáló munkatársat is alkalmaztunk. A levéltáros teendőket, szakmai feladatokat főállású munkatársak, a képi digitalizálással járó technikai feladatokat részmunkaidős, ill. megbízási díjas dolgozóink végzik.

6.2.) Tárgyi eszközeink

Az év során számítógépes munkaállomásaink monitorait fejlesztettük, és három darab nagy méretű, Dell P2722H FullHd IPS monitort, valamint egy monitor tartó asztali konzolt is vásároltunk. Térkép-szkennerünk mellé egy új számítógépes munkaállomást is beüzemeltünk, digitális tároló kapacitásunkat pedig egy NAS Synology DS923 eszközzel bővítettük (4 db WD 6TB RED HDD, azaz 12 TB tárhely raidbe kötve). Képi digitalizáló eszközparkunkat egy fényképezőgép (NIKON D7500 ház, adapter és hálózati tápegység) vásárlásával fejlesztettük, ezzel a típussal ui. a kifutó, kiöregedő (több mint tíz éves) Nikon D90-es kameráink objektívjei tovább használhatók.

6.3.) Pályázatok, támogatások

2023-ban az *Kulturális és Innovációs Minisztérium* nyilvános magánlevéltári támogatásként 1.500 eFt-tal segítette szakmai feladataink megvalósítását (a támogatási összeg csak év végére érkezett meg, így felhasználása nagyobb részt 2024-ben valósul meg). A Probate Research (Magyar Örökösutató Iroda) Kft. 500 eFt-tal támogatta e-kutatás tartalomszolgáltatásunk fejlesztését.

A kapott támogatások összege 2 mFt volt, intézményünk szolgáltatási bevételei (e-kutatói regisztrációs díjak, kiadványok értékesítése) pedig meghaladták a 3,6 mFt-ot. *2023-ban a tevékenységünkhöz elnyert támogatások és saját bevételeink összege 5,6 millió forint volt*, az említett források alapvető működési kiadásaink (munkabér, rezszi, eszközbeszerzés, szakmai kiadások) 22%-át adták, vagyis továbbra is jelentős módon segítették levéltárunk tevékenységét és szakmai céljaink megvalósítását.

Tisztelettel:

Kalocsa, 2024. február 5.

Lakatos Andor (PhD)
levéltárvezető